

RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ ÎN LUMINA RAPOARTELOR ATAȘATULUI MILITAR AMERICAN LT. F. V. GREENE

de PAUL CERNOVODEANU

Complicarea problemei orientale în anii 1875—1877 prin refuzul încăpăținat al Porții de a recunoaște dreptul la independență al românilor și sîrbilor, ca și de a acorda un minimum de libertăți populațiilor asuprite din cadrul Imperiului otoman, în special bulgarilor, a provocat tensiune nu numai în rîndul cabinetelor marilor puteri europene interesate, dar a stîrnit și legitima preocupare a guvernului Statelor Unite ale Americii. Republica de peste Ocean — stat puternic industrializat și antrenat din ce în ce mai mult în ansamblul politicii internaționale mai ales după încheierea războiului civil prin victoria nordiștilor — avea anumite interese economice în Mediterana orientală, în bazinul pontic, ca și în Rusia, încercînd să-și extindă schimburile, în mod nestînjenit, cu această regiune a lumii¹. Datorită bunelor relații existente cu Rusia, ca și simpatiei arătate de guvernul Statelor Unite pentru lupta de emancipare a popoarelor din Balcani, atît opinia publică americană cît și cercurile oficiale au adoptat o atitudine favorabilă față de politica promovată de cabinetul de la St. Petersburg, deoarece Statele Unite nu erau interesate — ca Marea Britanie de pildă — în conservarea perimatului Imperiu otoman.

După izbucnirea conflictului armat din 1877, numeroși corespondenți ai marilor organe de presă din Statele Unite au fost trimiși pe teatrul de operații în Balcani spre a ține la curent publicul american cu desfășurarea evenimentelor².

În același timp, pentru a fi cît mai bine informat asupra ansamblului situației politico-militare din zonă, guvernul Statelor Unite a numit atașați militari pe lîngă reprezentanțele sale diplomatice de la St. Petersburg, Constantinopol și Viena în persoanele lt. Francise Vinton Greene, lt.-col. Alexander Chambers și general-maior William Babcock Hazen. În pofida gradului inferior și a vîrstei sale tinere de numai 27 de ani, lt. artilerist Greene, strălucit absolvent al cursurilor Academiei militare de la West Point, repartizat în corpul de ingineri geniști al Statelor Unite³, s-a distins în mod deosebit în îndeplinirea sarcinii încredințate, fiind singurul ofițer american care s-a deplasat pe front, a luat parte în calitate de observator la cele mai importante acțiuni de război ale trupelor ruse și

---

¹ Pentru interesele americane în bazinul răsăritean al Mediteranei și atitudinea guvernului S.U.A. în problema orientală vezi mai ales Leland James Gordon, *American relations with Turkey, 1830—1930, An Economic Interpretation*, Philadelphia, 1932, p. 44—55; James A. Field, *America and the Mediterranean World 1778—1892*, Princeton, New Jersey, 1969, p. 237—256, 306—344 și în special p. 359—373; Barbara Jelavich, *The Ottoman Empire, the Great Powers, and the Straits Question 1870—1877*, Bloomington and London, 1973, 209 p. etc.

² În rîndul acestor corespondenți de război — din mijlocul cărora s-a distins J. A. Mac Gahan, angajat de cotidianul londonez *Daily News*, dar republicîndu-și corespondența și în *The New York Times* — mai menționăm pe artistul grafician F. D. Millet, decorat chiar pentru bravura cu care a ajutat la evacuarea răniților sub focul inamicului, colonelul Grant și ziaristul Wentworth Huyshe de la *The New York Herald*, cf. Rupert Furneaux, *The Break-fast War*, New York, 1956, p. 10—11, 56, 94 și 113.

³ Pentru biografia lui Fr. V. Greene (1850—1921), care și-a încheiat cariera militară ca general-maior în 1896, vezi *The National Cyclopaedia of American Biography*, vol. XXIII, New York, 1933, p. 23—24 (cu portret).

româno-ruse din Bulgaria pînă la sfîrșitul campaniei sub zidurile Constantinopolului și a întocmit, în mod regulat, rapoarte expediate Secretariatului de Stat și Departamentului de Război al Statelor Unite, apreciate de superiori prin calitatea informării, obiectivitatea și seriozitatea observațiilor. În afara acestor rapoarte — rămase inedite pînă astăzi în fondul Arhivelor Naționale din Washington — F. V. Greene a publicat separat două lucrări în 1879 și 1880 dedicate războiului ruso-româno-turc⁴, al căror conținut completează și cu alte surse informațiile culese de dînsul ca observator direct pe frontul din Balcani. Din cuprinsul acestui interesant material documentar inedit — incluzînd și unele referiri la variantele existente în lucrările publicate sus amintite — voi spicui extrase mai semnificative privitoare la eroismul trupelor române și la jertfele sale aduse pe cîmpurile de bătălie de la Grivița, Plevna și Rahova.

Prima informație referitoare la o acțiune a armatei române este transmisă de ofițerul american la 25 iulie/6 august 1877 de la Biala, unde se afla atașat pe lîngă înaltul comandament rus : „Guvernul român a luat parte la (operațiile) de război furnizînd o divizie de 10 000 de oameni care a trecut Dunărea și a ocupat Nicopole“⁵. Strămutat apoi la cartierul general de la Poradim, unde se instalaseră țarul Alexandru II și fratele său, marele duce Nicolae Nicolaevici, It. Greene face într-un alt raport din 2/14 septembrie unele interesante aprecieri asupra fazelor celui de al treilea atac asupra Plevnei dezlănțuit de trupele ruse și române la sfîrșitul lunii august și începutul lui septembrie 1877⁶ :

„Pe la 1/12 august o divizie românească (a 4-a) a sosit și a ocupat poziții între Isfenik și Brislan cu avantposturile înaintate pînă spre (rîul) Vid. În cea de a doua jumătate a lunii august o mulțime de (ostași) români a continuat să vină (ocupînd) aceleași poziții, dar ei au refuzat să se supună ordinelor generalului Zotov și în scopul de a se ajunge la înțelegere, cît și, probabil, din motive politice, principele Carol al României a fost desemnat să comande «aripa dreaptă» a forțelor combinate dinaintea Plevnei, cu generalul Zotov ca șef de stat major. (Carol I) a sosit aici și a preluat comanda (trupelor) la 22 august/3 septembrie“.

Ofițerul american procedează apoi la o descriere a forțelor și pozițiilor strategice ocupate de cei doi adversari :

„Poziția turcilor constă într-o serie de redute (similar) dispuse, dar inferioare în forță celor (existente) în jurul (orașelor) Washington și Richmond în timpul războiului civil (american), ocupînd mai mult de o jumătate de cerc cu o rază de aproximativ 5 mile în jurul orașelului Plevna (...). Dealurile din centru, în imediată vecinătate a Plevnei, sînt acoperite cu redute (din care am distins 10 cu luneta de cîmp), iar în vale, chiar la miez-noapte de oraș, se află o tabără de vreo 10 000 de oameni. Pe creasta virfului Krișin se află trei mari redute năpădînd șoseaua (spre) Lovcea, ca și drumul spre Cirtușaven și valea (rîului) Vid la sud. Poziția (Plevnei) este de o formidabilă tărie și garnizoana este apreciată (și cred a socoti just) la 80 000 de oameni (dispunînd) de 250 piese de artilerie“. Împotriva acestora, trupele ruse și române au, opus împreună o forță de 92 000 de ostași (83 000 infanteriști și 8 000 cavaleriști) și 400 guri de foc, dintre care românii au pus la dispoziție Diviziile a 3-a și a 4-a operative și Divizia a 3-a de rezervă numărînd 35 000 de oameni, o divizie de cavalerie de 3 000 de ostași și 18 baterii de artilerie cu 108 tunuri.

În dimineața zilei de 26 august/7 septembrie — arată Greene — începe bombardamentul pozițiilor turcești de către artileria rusă și română. Canonada a continuat timp de două zile. „Românii și-au postat bateriile cam la 1 500 yarzi de marea redută, care

⁴ Report on the Russian Army and its Campaigns in Turkey 1877—1878 (New York, 1879) și Sketches of army life in Russia (New York, 1880).

⁵ National Archives Washington — Despatches from United States Ministers to Russia, 1808—1906, Microcopy no. 35, roll 32, despatch no. 3, f. 7.

⁶ Ibidem, despatch no. 6, f. 7—8 și 10.

a început să răspundă slab și să demonstreze efectele unui bombardament de trei zile (la care a fost supusă)⁷. La 30 august/11 septembrie, cu prilejul zilei onomastice a țarului Alexandru „atacurile au fost lansate în timpul unei ploi reci burniținde“. Generalul Krilov a trimis la asalt asupra unei redute de la sud-est de Plevna două regimente rusești, care au fost respinse în mod dezastruos. Alte atacuri au eșuat din nou, trupele ruse suferind pierderi grele. Singurul succes al zilei a constat din cucerirea redutei Grivița 1 de către români⁸. Ofițerul american revine apoi cu multe amănunte într-un raport suplimentar trimis din Poradim la 16/28 septembrie asupra acestei strălucite biruințe românești, relevând în special acțiunea vitejească a trupelor îmbărbătate de maiorul Popescu, din comandamentul Diviziei a 4-a, adică de maiorul Alexandru Candiano Popescu, românii reușind ca după pătrunderea în redută — atacată simultan și de două regimente rusești — să o poată cuceri la ora 7 seara după aprige lupte corp la corp. După ce face critica dispozitivului de atac și a lipsei de coordonare de care se făcea vinovat în primul rînd statul major rus, lt. Greene subliniază textual că „succesul final s-a datorat mai mult extraordinarei vitejii a oamenilor, priceperii lor în luptele corp la corp“⁹. Atașatul militar american arată apoi că la 1/13 septembrie împreună cu alți ofițeri străini și cei atașați statului major rus au fost invitați la un prînz oferit de țarul Alexandru al 11-lea, la care au luat parte fratele său marele duce, principele Carol, generalii Nepokoicițki, Zotov și Levițki; după masă s-a ținut un consiliu de război în urma căruia s-a hotărît încetarea atacurilor de anvergură și schimbarea strategiei⁹.

În zilele următoare 4/16—7/19 septembrie, lt. Greene mărturisește că a rămas în mijlocul trupelor ruso-române de la Plevna „spre a vizita din nou fiecare sector al pozițiilor“ acestora și a se familiariza „cît mai mult posibil cu trenul“, purtînd discuții cu diferiți ofițeri¹⁰. La 5/17 septembrie, împreună cu atașatii militari ai Germaniei, Austro-Ungariei, Danemarcei și Japoniei și corespondenții militari ai ziarului englez „The Times“, coloneii Havelok și Baker, lt. Greene a fost invitat la un prînz oferit de principele Carol al României¹¹. Înainte de a părăsi orașelul Poradim la 8/20 septembrie, ofițerul american relevă lucrările de fortificare și de apropiere ale românilor de reduta Grivița 2, pe care ostașii Diviziei a 3-a au atacat-o „prin asalt“ la 6/18 septembrie „cu 3000 de oameni și au intrat în redută pentru puțină vreme, dar au fost după aceea scoși afară la sosirea întăririlor turcești“¹².

În raportul expedit din Gorni Studen la 27 sept./9 oct. lt. Greene arată schimbările intervenite în comandamentul trupelor de la Plevna, prin care generalul Todleben a devenit „secund“ al principelui Carol, cartierul general al trupelor române sub generalul Alexandru Cernat fiind instalat la Verbița. Cu privire la pozițiile armatei noastre, atașatul militar american precizează: „Românii ocupă (aripa) dreaptă (a frontului); Divizia a 4-a se află în tranșeele din apropierea redutei (Grivița) nr. 2 și în valea de la nord-est de ea; Divizia a 3-a se află la dreapta ei, o brigadă în aceeași vale și în tranșeele de la fortul Bukov (tabăra întărită nr. 1), iar o brigadă în înălțimea de la nord și în noua întăritură numită fortul Alexandru. Aceste două divizii posedă aproape 50 piese de artilerie «Krupp» (de «4 pfunzi» și «9 pfunzi») în poziție. Cele 3 brigade de rezervă ocupă întăririle construite în apărarea (arpei) drepte între Verbița și Vid pînă la Riben (...).

La dreapta românii au înaintat cu vreo 70 de yarzi de reduta (Grivița) nr. 2 cu lucrările lor de apropiere... Mortierele aruncă grenade în reduta turcească în fiecare noapte

⁷ Ibidem, f. 11—12.

⁸ Ibidem, despatch no. 7, f. 2—7.

⁹ Ibidem, despatch no. 8, f. 22—23. Amănunte și în lucrarea sa *Sketches of army life in Russia*, p. 74—78.

¹⁰ N.A.W., despatch no. 7, f. 1.

¹¹ Carol I, Cuvîntîr și scrisori, tom. II, 1877—1888, București, 1909, p. 87.

¹² N.A.W., Despatch from U.S. Ministers to Russia..., roll 32, despatch no. 9, 17/29 October, Bogot, f. 7.

și mitraliile intră în funcțiune de îndată ce vreun turc își arată fesul... Am petrecut o jumătate de ceas scrutînd (frontul) printre sacii cu nisip și întăririle de pe parapetul românesc; reduta turcească este mereu supusă tirului de artilerie printr-un bombardament neîncetat, dar parapetul ei este mai înalt cu 10 picioare și are un șanț (de aproape) 6 picioare adîncime, încît va costa multe vieți pînă ce va fi cucerită. Nu posedă artilerie și infanteria ei (probabil 2 000 de oameni) poate fi socotită numai după numărul puștilor ale căror țevi se zăresc printre sacii de nisip de îndată ce românii ies la vedere. Aceștia din urmă se mulțumesc cu minatul și deși lucrările lor de apropiere se află acum practic lîngă redută, totuși ea nu va putea fi luată decît prin asalt. Ași ezita să spun ceva împotriva bravurii trupelor române care au luptat atît de vitejește la 11 septembrie, dar momentul asaltului a sosit de multă vreme. Sînt tineri recruți aduși în cea mai mare măsură de la gospodăriile lor de la țară în ultimele luni... Nu mă îndoiesc însă că ci vor sfîrși prin a lua reduta prin asalt"¹³.

În depeșele următoare din 17/29 octombrie și 10/22 noiembrie ofițerul american relatează în mod amănunțit operațiile de încercuire a Plevnei de către trupele ruse și române, arătînd că acestea din urmă ocupau poziții peste riul Vid la Riben, la nord de localitatea asediată și-și extinseseră flancul drept pînă la Etropol¹⁴. Totodată lt. Greene arăta că „mica fortăreață Rahova a fost cucerită la 10/22 noiembrie de către o brigadă de români detașată de la Plevna, acționînd în cooperare cu o parte a Diviziei a 1-a sub generalul Lupu operînd pe celălalt mal al fluviului“¹⁵.

În sfîrșit, în depeșa trimisă de la Bogot la 3/15 decembrie 1877, atașatul militar american relatează împrejurările căderii Plevnei la 28 noiembrie/10 decembrie: „După ce Osman pașa își concentrase ultimele forțe... înspre valea Grivița la nord-vest de Plevna“ turcii au dat un atac năvalnic asupra liniilor rusești, căuțînd să le străpungă printr-o ieșire desperată, dar au fost respinși cu pierderi grele¹⁶. Între timp „trupele române, în mijlocul cărora principele Carol se afla de dimineață, au întîmpinat ceva rezistență la reduta Opanez, pe care inamicul o ocupa încă. După o ciocnire de scurtă durată, garnizoana acestei poziții întărite a depus armele și românii au luat în primire 3 tunuri și 2 000 de prizonieri“¹⁷. Prinși între două focuri, turcii nu s-au mai putut apăra, fiind siliți să dea ultima bătălie în cîmp deschis. Și lt. Greene continuă: „către prinț Osman pașa a fost rînit la picior și transportat în spatele (frontului) în timp se armata sa și-a pierdut întreaga coeziune; românii au apărut în flancul drept (al turcilor) de pe înălțimea de la Opanez și rușii (divizia lui Skobelev) se zăriră în apropierea podului din spatele lor, după ce au trecut prin Plevna. Pînă la sfîrșit pe la ora 1 (la amiază) înconjurați din toate părțile și avînd pierderi enorme, turcii pur și simplu au cedat; au fost înălțate mai multe steaguri albe“ și au trimis parlamentari comandamentului ruso-român, aducînd la cunoștință faptul că armata lor era încercuită și înfrîntă și că acceptau să se predea învingătorilor¹⁸. Osman pașa a fost salutat cu deplină curtoazie atît de principele Carol, cît și de marele duce Nicolae; iar ostașii turci căzuți prizonieri — precizează lt. Greene — „au fost îndreptați spre spatele (frontului) peste (riul) Vid în dimineața următoare și armele lor (au fost) depozitate în șanțul de-a lungul șoselei între Vid și Plevna; și astfel armata, care a apărut fortificațiile de la Plevna nu cu puțină vitejie în decursul ultimelor cinci luni, a încetat să mai existe“¹⁹.

După capitularea Plevnei lt. Greene s-a înapoiat la cartierul generalului Gurko de la Orhanlia la 6/18 decembrie, continuînd să fie atașat pe lîngă trupele ruse pînă la

¹³ Ibidem, despatch no. 8, f. 3, 8—8.

¹⁴ Ibidem, despatch no. 9, f. 7—8; despatch no. 10, f. 8.

¹⁵ Ibidem, despatch no. 11, 14/26 November, Bogot, 1. 2.

¹⁶ Ibidem, despatch, no. 13, f. 1—2.

¹⁷ Vezi aceste detalii la Fr. V. Greene, Report on the Russian Army..., p. 310.

¹⁸ N.A.W., Despatches from U. S. Ministers..., roll 32, despatch no. 13, f. 4.

¹⁹ Ibidem.

sffrșitul campaniei din Balcani și semnarea păcii de la San Stefano (19 februarie/3 martie 1878).

Pentru atitudinea loială și bravura manifestată pe front, Lt. Greene a primit înalte distincții ruse și române, fiind decorat de principele Carol cu ordinul „Steaua României” cu spade, în gradul de cavaler și „Crucea trecerii Dunării”²⁰, pentru prezența sa la asaltul redutei Grivița 1. După război, ofițerul american a alcătuit cele două cărți amintite dedicate operațiilor din Balcani, ambele trimise principelui Carol și păstrate în biblioteca sa. Prima păstrează chiar pe copertă dedicația autografă a autorului în 1. franceză : „Prezentată Alteței Sale Regale Principele României cu omagiile autorului F. V. Greene”²¹.

Atât rapoartele trimise de pe câmpul de luptă, cât și cărțile închinat de Lt. Greene războiului ruso-româno-turc din 1877—1878 s-au bucurat de o primire elogioasă atât din partea publicului cititor, cât și a criticii de specialitate. Redăm în încheiere două din aprecierile care ni s-au părut cele mai sugestive : „Lt. Greene a avut suficiente ocazii să observe atât situația generală, cât și particularitățile tehnice în vremea în care se afla pe lângă oștirea rusească în Turcia, prilejuri pe care nu le-a avut, probabil, nici un alt cercetător (american) al acestui război” ; se laudă totodată numeroasele relatări „viguroase și vii, de scene de bătălie, în capitolele consacrate luptelor de la pasul Șipka, de la Plevna...” ș. a.²². Iar ziarul „The Nation” conchide : „A fost un deosebit noroc pentru reputația țării noastre și a armatei noastre că am dispus de un asemenea ofițer pe care să-l putem trimite în ținuturile europene îndepărtate ale Turciei și a fost spre cinstea Departamentului de Război că a putut trimite un asemenea om”²³.

LA GUERRE POUR L'INDÉPENDANCE DANS LA LUMIERE DES RAPPORTS DE L'ATTACHÉ MILITAIRE AMÉRICAIN LT. F. V. GREENE

R é s u m é

En quelques larges traits, l'auteur expose la personnalité du Lt. Francis Vinton Greene (1850—1921), attaché militaire américain à St. Petersbourg, chargé par le Département d'État des U.S.A. d'une mission d'observateur sur le front balkanique. En cette qualité, il avait assisté aux plus importants faits de guerre en territoire bulgare, aux côtés des troupes russes et roumaino-russes, depuis le pas de Șipka et Plevna jusque sous les murs de Constantinople. Dans les rapports rédigés au cours des combats déroulés entre août—novembre 1877 à Plevna, autant que dans ses deux ouvrages consacrés à la guerre orientale de 1877—1878 et parus aux États Unis d'Amérique en 1879 et 1880, il parle longuement de la bravoure des troupes roumaines, retrace l'épisode de la prise de la redoute 1 de Grivița et souligne l'héroïsme des soldats roumains.

²⁰ The National Cyclopedic of American Biography, vol. XXIII, p. 24.

²¹ Exemplarul se păstrează la Biblioteca Academiei R.S.R., sub cota II 831 939.

²² Vezi pagina de publicitate elaborată de către casa de editură Charles Scribner's Sons, difuzarea lucrării Sketches of army life in Russia, atașată la sfârșitul fiecărui exemplar al cărții.

²³ Ibidem.